

Eier du historiske gjenstander eller trykksaker?

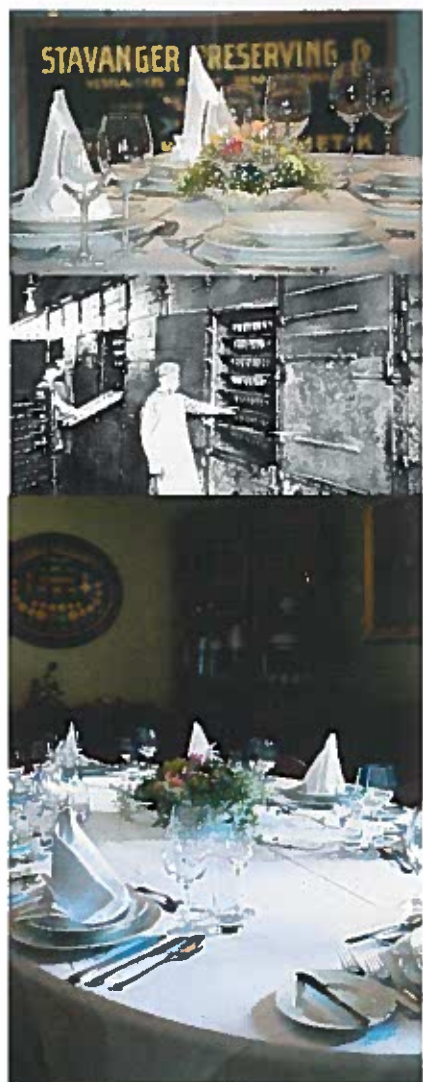
Av Piers Crocker,
avdelingsleder ved Hermetikkmuseet

Det finnes fortsatt en god del hermetikkrelaterte saker i private hender – både iddissamlinger og andre trykksaker. Noen eier også små verktøy eller store tunge maskiner. Jeg husker spesielt en som hadde en boksepresse i kjelleren, og en annen som hadde en prototyp håndlaget falsemaskin stående i garasjen sin. Når noen vil levere gjenstander til museet kan vi takke ja til noen. Men hvis vi allerede har flere eksemplarer og det ikke er plass i magasinet, må vi takke nei.

Målet er ikke å få tak i flere gjenstander fra private samlere, men å gjøre også slike gjenstander tilgjengelige for

publikum. For eksempel fikk museet nettopp tilgang til noen spennende trykksaker. Vi fikk tillatelse til å skanne dem, men uten at de ble en del av museets samlinger. Det gjelder noen flotte Bjellands -prislistor eller kataloger, en serie fra 1911-1950-tallet. Jeg vet ikke om det er et komplett sett. Kvaliteten på bildene er bemerkelsesverdig god på grunn av bronserings-teknikken. Om noen uker vil et utvalg av bildene bli utstilt på Norsk Hermetikkmuseum.

Hvis det finnes flere 'der ute' som er villige til å låne sine trykksaker og gir tillatelse til at museet kan skanne dem, så takker vi ikke nei til det.

Historisk ramme for de store anledninger

Nå kan du leie lokaler i Norsk Hermetikkmuseum. Ta kontakt for omvisning og priser. Tlf. 51 84 27 00
www.stavanger.museum.no
post@stavanger.museum.no

- En historisk fusjon 2
- Fokus på damp 3
- Historien om en sykkel 4
- Amerikansk bison 6
- Mot naturens orden? 6
- Rosa utstilling på Barnemuseet 7
- På jakt etter gull og gråstein 7
- En gammel tradisjon 7
- Nytt fra Hermetikkmuseet 8

Fra besøksenteret til Stavanger Museum. Susanne Salanto, Vivian Salanto, Jonna Tornes og Irene Østby.

En historisk fusjon

30. mars undertegnet Stavanger Museum og Rogaland Kunstmuseum en avtale som innebærer at de to museene fra 1. januar neste år er et samlet konsolidert museum. Avtalen er et ledd i den statlige museumsreformen som nå er inne i sin slutfase.

Museumsreformen har resultert i et helt nytt museumslandskap der mer enn 250 museer gjennom fusjoner er blitt redusert til ca. hundre. For mange museer og museumsansatte har dette vært en vanskelig og smertefull prosess. Gamle tradisjonsrike institusjonsrevir har måttet vike for en mer moderne og dynamisk måte å organisere virksomheten på.

Fra myndighetenes side har det gjennom hele prosessen vært et ønske om å fusjonere kunstmuseer og kulturhistoriske museer i felles institusjoner. Dette har vist seg å være svært vanskelig å oppnå. I Stavanger har de to museene gått inn i prosessen med en sterk tro på prosjektet og en vilje til å løse alle de utfordringene en slik fusjon innebærer. Dermed er avtalen et faktum.

Avstanden fra Jan Groth til den utstoppede elefanten på Stavanger Museum er stor. Men mellom disse to ytterpunktene er det mer som forener enn som skiller. Begge museene forvalter store samlinger, begge driver forskning og begge driver formidling. For begge er utstillingen det viktigste formidlingsmedium.

Mens Rogaland Kunstmuseums samlinger i første rekke dekker norsk billedkunst, dekker Stavanger Museums samlinger andre deler av den norske kunsthistorien som folkekunst, kirkekunst, kunstindustri og arkitekturhistorie. Stavanger Museum har også en fin samling marinmalerier og en liten malerisamling av lokale kunstnere.

Et interimstyre har hatt sitt første møte for å utforme detaljene i konsolideringen. De ansatte har vært på workshop for å drøfte hvordan hver og en kan bidra til å gjøre fusjonen til en suksess. Snart starter jakten på ny direktør til å lede det nye museet inn i framtiden.

Gjennom økt offentlig støtte viser myndighetene at de har tro på fusjonen og er villige til å satse på den. For publikum vil en mer profesjonell og ressurssterk organisasjon bety økt tilbud og høyere kvalitet på de tjenestene museet kan tilby.

Fusjonen er historisk. Det er all grunn til å se fram til 1. januar med optimisme og spenning.

*Ove Magnus Bore,
fungerende direktør*

Vindu mot verden

Besøkscenter i Vågen for Stavangermuseene

*Av Anne Tove Austbø,
konservator ved Stavanger
Sjøfartsmuseum*

24. juni åpnet Stavanger Museum det nye besøkscenter på Strandkaiaen. Designer er Asbjørn Jensen. Senteret er for alle som besøker Vågen-området i sommersesongen: turister, cruisepassasjerer, tilreisende i fritidsbåter, festivaldeltakere og lokalbefolkning i alle aldre. Prosjektet er et markedsførings- og profileringstiltak for Stavangermuseene, hvor også andre kulturinstitusjoner og bedrifter kan delta. Stavanger Museum ønsker med dette å bidra til en hyggelig og imøtekommende atmosfære i Vågen.

Besøkscenteret skal være et møtested i Vågen, et informasjonssted om Stavangers museer og kulturtilbud, et treffpunkt for byvandring og ekskursjoner, og et presentasjonssted for lokale bedrifter, festivaler og lignende.

Forskning og museum

*Av Anne Tove Austbø,
konservator ved Stavanger
Sjøfartsmuseum*

Sjøfartsmuseet er invitert med i prosjektet "Forskning og museum" initiert av Norsk Kulturråd. Målet er å stimulere til forskning ved museene, med fokus på museenes egenart og samfunnsrolle. Forutsetningen er at prosjektet gjennomføres i samarbeid med et annet forskningsmiljø. Vi har opprettet kontakt med historie- didaktikkmiljøet ved UiS med tanke på fremtidig samarbeid.

Fokus på damp

*Av Ingrid L. Tjemsland,
museumspedagog*

Alle foto: Ingrid Tjemsland

Prosjekt Damp er over og en 23 meter lang modell av D/S Sandnæs er bygget på Tou Scene av elever fra Kannik skole og Bergeland videregående skole i samarbeid med kunstner Jan Steffensen.

Etter omvisning på Stavanger Sjøfartsmuseum og forsøk med små dampmaskiner ble elevene hentet med veteranbåten Hundvaag 1 og fraktet til Tou Scene i Østre bydel hvor skipet i løpet av få dager ble reist. 17. april var hele byen invitert til konsert og synfaring av skipet. Electronicabandet Vaiping og elever fra Bergeland videregående skole underholdt publikum med musikk og cat-walk. I etterkant har Stavanger Sjøfartsmuseum videreutviklet ideene rundt prosjektet og tilbyr nå et undervisningsopplegg for skoleklasser på Sjøfartsmuseet med fokus på damp teknologi og den industrielle revolusjon.

Prosjektet ble støttet av Stavanger kommune og Norsk Kulturråd.

*Elever fra Kannik skole
om bord i Hundvaag 1,
på vei til Tou Scene.*

Elever fra Kannik skole gjør forsøk med hjelp av dampmaskin.

Fra byggingen av modellen av dampskipet D/S Sandnæs.

Olof med den nye sykkel i Suldal.

Historien om en sykkel

– et kulturminne forteller

Av Anne Kvist Hansen,
konsulent ved Kulturhistorisk avdeling

Stavanger Museum fikk en telefon i fjor høst, fra en mann som kunne fortelle at nå lå hans gamle sykkel i en container som snart skulle hentes. Om vi kunne tenke oss å ta imot sykkel som hadde fulgt ham i så mange år? Han ville egentlig nødig at den skulle ende som søppel. I utgangspunktet plukker ikke

museet opp ting fra containere, men siden det her var eieren av tingen som tok kontakt, og containeren kunne betraktes som en form for siste reise for en god følgesvenn, ble det til at jeg ba om et bilde av gjenstanden. Det dreiet seg om en herresykkel fra 1959 av merke "Vello". Sykkelen var original bortsett fra det ene dekket,

og den var kjørbar med luft i dekkene. Bilde kom på mobil. Sykkelen så riktig frisk og fin ut på det lille bildet, i sine originalfarger, stående mot en grønn hekk. Etter en vurderingsrunde på Kulturhistorisk avdeling, sa vi ja. Samtidig ba jeg giveren om å skrive ned så mye av historien rundt sykkel som han kunne komme på.

Sykkelen ankom. Den hadde det originale utseende med rød ramme, lysegrått dekk og brunt sete. Den så naturlig nok mer sliten ut enn hva det lille mobilbildet hadde gitt inntrykk av. Den var støvete og hadde flate dekk. Men hva skal man forvente? Det var en godt holdt sykkel, og det var en vel brukt sykkel. Det som var av rust hadde innhentet den da den ble satt på lager på slutten av 1970-tallet.

Sykkelen i seg selv kan knyttes til Kooperasjonshistorien. Den er av merke "Vello" og ble produsert ved kooperativets egen fabrikk, Termolux fabrikk AS, som ble etablert i 1949. Fabrikken produserte sykler, elektrovarmeapparater og jernvare (Kilde: Coops historie. Coop.no). Sykkelen bevaringsverdi ligger likevel først og fremst i det formidlingspotensiale den får av den sammenhengen den inngår i. Vi lar giveren fortelle:

"Det må ha vært i 1959 jeg fikk den. Den sommeren ble jeg 12 år. Vi bodde på toppen av Breibakken på Storhaug, like i nærheten av Hetlandskirken. Huset hadde nummer 40 a og må ha vært byens minste. Det lå inneklemt mellom blikkslager Askildsens hus nedenfor og Gilsviks ryggsekkfabrikk – fabrikken som laget de grå Bison-sekkene.

Vi bodde "til leie" som så mange andre på den tiden. Økonomien var dårlig. Far var skomaker. Etterspørselen etter skomakere var ikke stor, og familien opplevde at far ble arbeidsledig i perioder. Det gjorde ikke økonomien bedre.

Alle vennene mine hadde sykler, noen arvet fra eldre søsken, men de fleste hadde fått ny sykkel. De med gir var tøffest. De med speedwaystyre var heller ikke så verst. Hvis de hadde begge deler – både gir og speedwaystyre – da var de ganske overlegne.

Breibakken sett mot Breiavatnet. Breibakken strekker seg fra Tårngaten ved Hetlandskirken og nedover til Kongsgaten ved Breiavannet. Den var opprinnelig oppkalt etter sistnevnte, men tidens endringer i skrivemåte har endt i Breibakken, et navn som for øvrig passer til gatens gode bredde. Kilde: Stavanger byleksikon. Wigestrands Forlag 2008.

Far var nøktern og sannsynligvis realistisk ut fra situasjonen. Jeg skulle ha en voksen sykkel som jeg skulle kunne ha i mange år fremover. Den finansielle løsningen ble avbetaling. Jeg aner ikke hva sykkel kostet eller hvor mye som ble betalt hver uke. Men en dag på våren eller sommeren i 1959 kom den. En rød Vello-sykkel. Bukkestyre – ikke speedway – med 22" ramme, kodelås og støtte, halvballongdekk, lykt og dynamo, kjøpt i Økonomen i sentrum. Tar jeg ikke mye feil var "Vello" merket til kooperasjonen. Jeg var litt "øvegilde" over fargen. Gutter skulle ha blå sykkel, rødt var for jenter. Men jeg kan ikke huske at jeg sa noe. Beskjeden fra far var klar: "Nå har du fått ny sykkel. Den passer du på. Den skal settes inn når du ikke bruker den, tørkes av når den er våt. Lås den hvis du må gå fra den. Lær deg rammenummeret hvis den blir stjålet." Dette var mye. Men den dag i dag husker jeg kodelåsen: 4-4-1-1, - og rammenummeret: 1 554 907.

Den ble passet godt på. Riktignok må det innrømmes at far til tider

måtte kjefte litt for å minne guttungen på reglene, men stort sett gikk det svært bra. Sykkelen ble passet på og tørket av når den hadde vært ute i regnvær. Blanke sykkelnav var viktig. Vi surret filler rundt navet. De henger fortsatt på. "Velloen" min har vært en del av meg i oppveksten. Den første sommeren

Olof og kamerater utenfor Gilsvik & Co. og Breibakken 40. Bison P. Gilsvik & Co, Sports- og Lærvarefabrikk holdt til i Breibakken 40 fra 1952 til 1972 og startet som hjemmeindustri i Avaldsnesgaten. Opprinnelig var bygningen forsamlingshus. Senere holdt den tysk-norske forening til her (Tyskerklubben). Vekst i håndverk og industri førte til at der kom en god del tyske håndverkere og teknikere til Stavanger. Kilder: Stavanger byleksikon, Wigestrands Forlag, 2008. Johnsen, John Gunnar & Roaldkvam, Gunnar M: Storhaug bydelsleksikon. 2001.

ble den med på båten til Sand og på sommerferie til en gård på Sørestad i Suldal. Den fraktet meg på uendelig mange turer til badeplassen i Godalen (eller Sørnes) som det het i den tiden til Vaulen og til Solastranden. Vi syklet for å fiske i Strømvig etter at badet ble revet, vi syklet for å fiske på Vistnes og alle andre steder hvor det var sjø eller vann. Flere ganger syklet jeg til Bråstein utenfor Sandnes hvor far hadde fått jobb på ammunisjonslageret til Hæren" (Rossnes 2008).

I denne fortellingen om en sykkel får vi små kikkhull inn til levekår og fritid, drømmer og realiteter. Når ting skal formidle hverdagsliv, handler det også om følelser. Giveren forteller videre om "den gamle" som etter hvert kom på lager fordi den var blitt erstattet av en sykkel med gir. Likevel fulgte den med på flere flyttelass. Da den til slutt endte i containeren, kom yngste datteren innom med det forløsende spørsmål: "Har du ringt til museet og spurt om de vil ha den?"

Tekst og foto er gjengitt med tillatelse fra giver, Olof Rossnes.
Foto: Rossnes/Privat eie.

Fra våre samlinger:

Amerikansk bison

Av Kolbjørn Skipnes,
konservator ved Zoologisk avdeling

Den amerikanske bisonen, også kjent som den amerikanske bøffelen, er det største landpattedyret i Nord-Amerika. Bisonen kan bli to meter høy, over tre meter lang og veie over 1000 kg. Tidligere fantes det enorme mengder av disse svære dyrene, fra Mexico i sør til Canada i nord.

Det har blitt beregnet at det omkring 1830 fantes mellom 30 og 60 millioner bisoner i Nord-Amerika. På tross av dette økte jakten på bisoner så sterkt at arten sto i fare for å bli utryddet i løpet av de neste 50-60 årene. Så sent som på 1870-tallet kunne det drepes opptil 100 000 bisoner på en dag. På den tiden ble det i stor grad bare tatt vare på skinnene, mens mesteparten av kjøttet ble liggende igjen og råtne.

De store nedslaktningene kunne ikke vare lenge. Allerede på slutten av 1880-tallet var det bare noen få hundre bisoner igjen. Fredning og oppdrett i fangenskap medvirket til at arten ble reddet. I dag finnes det over 200 000 bisoner i Nord-Amerika.

Mot naturens orden?

– en utstilling om
homoseksualitet i dyreriket

Av Inger Aspelund,
museumspedagog

Nyere sammenfatninger av vitenskapelige data, dokumenterer at seksualitet rettet mot eget kjønn er et vanlig og utbredt fenomen i dyreriket. Det dreier seg ikke bare om tilfeldig homoseksuell kontakt, men i mange tilfeller om pardannelse som varer livet ut. Utstillingen er laget av Naturhistorisk Museum i Oslo, og det er første gang et museum lager en utstilling om dette temaet. Ved å vise hvor vanlig homoseksuell atferd er blant utlike dyr, håper vi å tilbakevise påstanden om at homoseksualitet er imot naturens orden.

Utstillingen varer frem til 27. september 2009.

Rosa utstilling på Barnemuseet

Av Tove Galta,
driftsleder ved Barnemuseet

Rosafaktoren var høy da fotomodell og programleder Kathrine Sørland åpnet utstillingen "Barbie 50 år" på Norsk

Barnemuseum 6. mai. Her vises Barbiedukker fra 1959 frem til i dag, utlånt av Norges største Barbiesamler Sidsel Grue. På et par uker har over to tusen besøkende kledd seg i rosa prinsessekjoler, lekt i det fantastiske Barbiedukkehuset og laget papirdukker med 50-tallsklær. I skrivende stund blir to

Hege Stormark, Kathrine Sørland, Sidsel Grue, Tove K. Galta og Barbiejentene Trude og Emmy.

nye, rosa ballkjoler hengt i utstillingen. Så nå kan også godt voksne damer leve ut prinsessedrømmen i Barbiehuset vårt.

På jakt etter gull og gråstein

Av Ingrid L. Tjemsland,
museumspedagog

Marinarkelag Endre Elvestad fra Stavanger Sjøfartsmuseum og forfatter Bjørn Arild Ermland har gjennom tilbudet til Den Kulturelle skolesekken, *På jakt etter gull og gråstein* møtt flere tusen elever i store deler av Norge. I april var turen kommet til Stavanger og i løpet av to uker var rundt 60 elever innom Stavanger Sjøfartsmuseum hver dag for å høre Ermland lese fra sin egen bok og se Elvestad dykke i sjøen på jakt etter – gull og gråstein.

En gammel tradisjon

Av Ingrid L. Tjemsland,
museumspedagog

Irene Østbø, museumsvert ved Stavanger Museum, sjeiner iddisar og ivaretar samtidig en gammel tradisjon ved Hermetikkmuseet under Aktivitetsdagen i Gamle Stavanger 7. juni. Flere barn sikret seg et solid tilskudd til iddissamlingen sin denne søndagen.

Stavanger
Museum

Muségt. 16

Stavanger
Sjøfartsmuseum

Nedre Strandgate 17/19

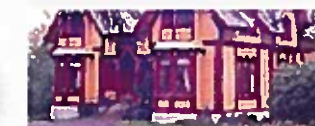
Norsk
Hermetikk-
museum

Øvre Strandgate 88

Ledaal

Eiganesveien 45

Breidablikk

Eiganesveien 40A

Norsk
Barnemuseum

Stavanger kulturhus,
Sølvberggaten 2

Kontakt:

Norsk Barnemuseum:
Tlf. 51 91 23 93
www.norskbarne.museum.no
barn@stavanger.museum.no

Øvrige museer:
Tlf. 51 84 27 00

www.stavanger.museum.no
post@stavanger.museum.no